Den parlamentariska församlingen Euronests resolution om att bekämpa informellt och odeklarerat arbete och öka den sociala tryggheten för anställda i Europeiska unionen och de östliga partnerländerna

(2018/C 343/04)

DEN PARLAMENTARISKA FÖRSAMLINGEN EURONEST UTFÄRDAR DENNA RESOLUTION

— med beaktande av associeringsavtalen mellan Europeiska unionen och Moldavien, Georgien respektive Ukraina och det omfattande och fördjupade partnerskapsavtalet med Armenien, i synnerhet de kapitel i dessa avtal som handlar om handel och hållbar utveckling och om sysselsättning, socialpolitik och lika möjligheter,

— med beaktande av fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget), särskilt ingressen och artiklarna 3 och 6,

— med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), särskilt artiklarna 6, 9, 145, 151, 152, 153, 154, 156, 159 och 168,

— med beaktande av Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna,

— med beaktande av Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna,

— med beaktande av den europeiska sociala stadgan av den 3 maj 1996, särskilt del I och artikel 3 i del II,

— med beaktande av den europeiska balken om social trygghet från 1964 och den reviderade europeiska balken om social trygghet från 1990,

— med beaktande av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen ([1]) och den europeiska konventionen om social trygghet (ETS nr 78),

— med beaktande av proklamationen av den europeiska pelaren för sociala rättigheter från november 2017 och Europaparlamentets resolution av den 19 januari 2017 om en europeisk pelare för sociala rättigheter ([2]),

— med beaktande av Internationella arbetsorganisationens (ILO) konventioner och rekommendationer nr 81, 102, 129, 155, 187, 197, 202 och 204 samt dess agenda för anständigt arbete,

— med beaktande av det östliga partnerskapets gemensamma förklaring från toppmötet i Bryssel den 24 november 2017 och dokumentet *20 Deliverables for 2020* samt den ändrade struktur som antagits och bifogats denna, och av följande skäl:

A. I enlighet med artikel 3 i EU-fördraget ska EU verka för en hållbar utveckling i Europa, där full sysselsättning och sociala framsteg eftersträvas, samt en hög miljöskyddsnivå och en bättre miljö. EU inrättade den europeiska pelaren för sociala rättigheter som ett svar på de allt större utmaningarna på områdena social trygghet och skydd av EU-medborgarna. EU har ett socialt regelverk som bygger på olika nationella, EU-omfattande och internationella rättsinstrument, särskilt konventioner från ILO och Europarådet, som i de flesta fall omfattar rättigheter som är kopplade främst till anställningsavtal, arbetsvillkor eller tillgång till sociala förmåner.

B. I Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna fastställs rättigheter som är särskilt viktiga för arbetstagare som flyttar inom eller till EU, särskilt människans värdighet (artikel 1), förbud mot slaveri och tvångsarbete (artikel 5), fritt yrkesval och rätt att arbeta (artikel 15), icke-diskriminering (artikel 21), rätt till information och samråd (artikel 27), förhandlingsrätt och rätt till kollektiva åtgärder (artikel 28), rätt till tillgång till arbetsförmedlingar (artikel 29), skydd mot uppsägning utan saklig grund (artikel 30), rättvisa arbetsförhållanden (artikel 31), förbud mot barnarbete och skydd av ungdomar i arbetslivet (artikel 32), social trygghet och socialbidrag (artikel 34), rätt till hälsoskydd (artikel 35) och rätt till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol (artikel 47).

C. Det finns ingen bindande mekanism för gränsöverskridande samarbete mellan berörda myndigheter i EU-medlemsstaterna i frågor som rör odeklarerat arbete. Den europeiska plattformen för att motverka svartarbete inrättades i maj 2016 och är avsedd för utbyte av bästa praxis och information om denna fråga och för att uppmuntra till samarbete mellan medlemsstaterna.

([1]) EUT L 166, 30.4.2004, s. 1.
([2]) Antagna texter, P8_TA(2017)0010.

D. Kommissionen har föreslagit ett nytt direktiv om tydliga och förutsägbara arbetsvillkor.

E. Kommissionen har lagt fram ett förslag till rådets rekommendation om tillgång till socialt skydd för arbetstagare och egenföretagare.

F. Kommissionen har meddelat att en europeisk arbetsmyndighet kommer att inrättas för att säkerställa att EU:s regler om arbetstagarnas rörlighet tillämpas. Den har också offentliggjort planer på att införa ett europeiskt socialförsäkringsnummer.

G. Den europeiska grannskapspolitiken, särskilt de djupgående och omfattande frihandelsområdena med Georgien, Republiken Moldavien och Ukraina, och möjlighet till viseringsfria resor har långtgående konsekvenser för arbetsmarknaden och anställdas sociala villkor, både i EU-medlemsstaterna och i länderna i det östliga partnerskapet. Gränsöverskridande handel förutsätter samarbete mellan nationella organ för arbetsmarknadstillsyn och verkställande när det gäller genomförandet av befintlig lagstiftning.

H. Arbetslöshet, korruption och dålig förvaltning samt våldsamma konflikter i EU:s grannskap tvingar människor att lämna sina hem och hitta arbete där de kan, däribland utomlands. Flyktingar och migranter löper större risk att bli odeklarerade arbetstagare utan socialt skydd, och de anställs ofta för lågkvalificerat arbete. Flyktingar och migranter, särskilt kvinnor, är de mest sårbara grupperna på arbetsmarknaden och i samhället som helhet.

I. De sociala följderna av den globala finansiella och ekonomiska krisen och omvandlingsprocesserna i EU-medlemsstaterna och länderna i det östliga partnerskapet har fått långtgående konsekvenser i form av alltifrån ungdoms- och långtidsarbetslöshet till ökad ojämlikhet och fattigdom. Denna utveckling, som ofta är en följd av åtstramningar, har lett till ett antal förändringar i de sociala trygghetssystemen i EU-medlemsstaterna och grannländerna, med lägre standarder som resultat, bland annat i fråga om hälso- och sjukvård och pensioner. Arbetsrättsreformer har lett till avreglering och liberalisering men har inte minskat den informella ekonomin.

J. Odeklarerat arbete har ofta en gränsöverskridande dimension. Odeklarerat arbete kan vara av olika art i olika länder, beroende på de ekonomiska, administrativa och sociala förhållandena. Den nationella lagstiftningen avseende odeklarerat arbetet och de definitioner som används på nationell nivå skiljer sig åt mellan olika länder. Åtgärder för att bekämpa odeklarerat arbete bör därför skräddarsys för att ta hänsyn till dessa skillnader.

K. Möjligheten att få odeklarerat arbete är en viktig pullfaktor som uppmuntrar till irreguljär invandring. Bosatta med irreguljär eller icke reglerad status, som tenderar att inte omfattas av det sociala trygghetssystemet, erbjuds ofta odeklarerat arbete på villkor som är socialt oacceptabla och bryter mot arbetsmiljöregler eller nationella kollektivavtal.

L. Arbetsmarknaderna och samhällena håller på att utvecklas, både i EU-medlemsstaterna och i länderna i det östliga partnerskapet, med betydande utmaningar orsakade av den digitala revolutionen, ändrade arbetsmönster och demografiska förändringar, vilket leder till nya utmaningar och möjligheter för arbetsmarknaden.

M. Trots att grov arbetskraftsexploatering är olaglig enligt EU-lagstiftningen och EU-medlemsstaternas lagstiftning är utnyttjande vid arbete i hemmet, exempelvis för städning eller för att ta hand om barn eller gamla, i vissa fall tolererat.

Allmänna kommentarer

1. Euronest betonar att kampen mot odeklarerat arbete och åtgärder för att garantera social trygghet är en allvarlig gemensam utmaning för EU-medlemsstaterna och länderna i det östliga partnerskapet och att den därför bör vara föremål för gemensamma ansträngningar och samarbete.

2. Euronest konstaterar att odeklarerat arbete är en mångfasetterad och krävande utmaning, särskilt för länder som befinner sig i en svår socioekonomisk situation som präglas av stor arbetslöshet, utbredd fattigdom och social utestängning, ett bristfälligt företagsklimat och brist på finanspolitiskt utrymme. Euronest understryker emellertid att odeklarerat arbete har allvarliga konsekvenser för samhällen i allmänhet, exempelvis förlust av intäkter till nationella skattemyndigheter, undergrävande av finansieringen och tillhandahållandet av social trygghet, otrygga arbetsvillkor och systemiska risker för brott mot grundläggande arbetstagarrättigheter, en brist på kollektiv representation och illojal konkurrens mellan företag. Euronest betonar därför att enhetliga och integrerade nationella strategier och internationellt samarbete behövs för att underlätta övergången från en informell till en formell ekonomi.

3. Euronest beklagar därför att det komplexa nätet av problem kopplade till odeklarerat arbete, till övergången från en informell till en formell ekonomi och arbetsmarknad och till arbetstagares sociala trygghet hittills inte har varit i fokus för politiken för det östliga partnerskapet.

4. Euronest påpekar att en offentlig administration och ett rättssystem som medborgarna kan lita på gör odeklarerat arbete mindre attraktivt. Euronest betonar därför att rättsstatsprincipen, god förvaltning och utrotning av korruption är mycket viktiga för övergången från en informell till en formell ekonomi.

5. Euronest ser med oro på nivån av ungdomsarbetslöshet och antalet unga som varken arbetar eller studerar i EU och i länderna i det östliga partnerskapet samt omfattningen av ungas deltagande i den svarta ekonomin. Euronest betonar att det är ungdomarna som bär ett lands kulturella, ekonomiska och sociala arv vidare in i framtiden, och att man därför nu bör prioritera att skapa arbetstillfällen för unga och att vidta åtgärder som uppmuntrar dem som utför odeklarerat arbete att gå över till den deklarerade ekonomin. Euronest påpekar att EU:s nästa fleråriga budgetram och efterföljaren till det europeiska grannskapsinstrumentet bör ge ökat stöd till ungdomssysselsättning i den officiella ekonomin genom att tillämpa den goda praxis som utvecklats under ungdomssysselsättningsinitiativet.

6. Euronest anser att ett system för erkännande i EU av kvalifikationer som erhållits i länderna i det östliga partnerskapet bör utvecklas.

7. Euronest framhåller återigen vikten av en nolltoleranspolicy vid offentlig upphandling och vid utlåning från internationella finansiella institutioner (Världsbanken, Internationella finansieringsbolaget, Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling och Europeiska investeringsbanken) när det gäller odeklarerat arbete, inbegripet vid underentreprenader och i leveranskedjor.

Åtgärder på kort sikt

8. Euronest uppmanar EU-medlemsstaterna och länderna i det östliga partnerskapet att öka allmänhetens medvetenhet om det akuta behovet av åtgärder och att intensifiera sina insatser för att bekämpa odeklarerat arbete, bland annat genom medvetandehöjande kampanjer för allmänheten som genomförs i samarbete med arbetsmarknadens parter. Euronest uppmanar kommissionen att stödja EU-medlemsstaterna och länderna i det östliga partnerskapet i deras arbete för att säkerställa ett ändamålsenligt tillhandahållande av information om de konsekvenser som odeklarerat arbete får för arbetstagare, företag och samhället samt om arbetstagares rättigheter enligt de internationella arbetsnormerna i ILO:s konventioner, inbegripet förfaranden för klagomål och överklagande. Euronest betonar behovet av att öka medvetenheten hos allmänheten om att människor i odeklarerat arbete kan vara föremål för ett grovt utnyttjande och av att främja ett klimat med nolltolerans för utnyttjande av sådana arbetstagare, inbegripet utnyttjande av dessa i privata hushåll.

9. Euronest uppmanar EU och de länder i det östliga partnerskapet som ännu inte har gjort det, att ratificera och i praktiken främja de relevanta konventionerna och rekommendationerna från ILO, inklusive nr 94 (klausuler om arbetsvillkor vid offentliga upphandlingar), 102 (minimistandarder för social trygghet), 144 (samråd på trepartsbasis), 155 (arbetarskydd och arbetsmiljö) och dess protokoll 2002, 167 (säkerhet och hälsa vid byggnads- och anläggningsarbete), 177 (hemarbete), 184 (säkerhet och hälsa i jordbruket), 187 (ramverk för att främja arbetarskydd och arbetsmiljö), 189 (hushållsarbetare), 202 (socialt grundskydd), 204 (övergången från den informella till den formella ekonomin) och 205 (sysselsättning och anständigt arbete för fred och motståndskraft).

10. Euronest anser att betydligt större tonvikt bör läggas på att genomföra bestämmelser med koppling till kapitlen om handel och hållbar utveckling samt om sysselsättning, socialpolitik och lika möjligheter i de bilaterala överenskommelserna mellan EU och länderna i det östliga partnerskapet. Euronest uppmanar kommissionen att ge omfattande information om genomförandet av de relevanta bestämmelserna i associeringsavtalen och för de djupgående och omfattande frihandelsområdena med Moldavien, Georgien och Ukraina i de årliga genomförande-rapporterna samt om framstegen i genomförandet av de relevanta bestämmelserna i det omfattande och fördjupade partnerskapsavtalet mellan EU och Armenien efter dess ratificering.

11. Euronest anser att en mekanism för institutionellt samarbete mot odeklarerat arbete bör inrättas inom ramen för det östliga partnerskapets multilaterala struktur. Euronest rekommenderar att en multilateral (under)plattform inrättas inom generaldirektoratet för sysselsättning, socialpolitik och inkludering, som skulle kunna ge organen för det östliga partnerskapet, även plattform 2, råd och stöd när det gäller de sociala och arbetsrättsliga aspekterna på handel och ekonomiskt samarbete.

12. Euronest anser att en mekanism baserad på ett utbyte av bästa praxis och förbättrad datainsamling skulle kunna inrättas med plattformen för att motverka svartarbete som modell. Euronest påpekar att en sådan mekanism bör tillhandahålla en ram för att bedöma de faktorer, särdrag, orsaker och omständigheter som är kopplade till informellt och odeklarerat arbete och bristfälliga arbetsvillkor i ett nationellt och gränsöverskridande sammanhang, och för att utbyta bästa praxis om hur arbetstagares sociala trygghet kan förbättras och hur anständigt arbete och socialt skydd för alla kan främjas.

13. Euronest uppmanar medlemsstaterna och länderna i det östliga partnerskapet att sluta bilaterala avtal om datautbyte och administrativt samarbete på området gränsöverskridande odeklarerat arbete. Euronest betonar att praktiska verktyg behöver utvecklas för att bekämpa organiserade former och nätverk av gränsöverskridande odeklarerat arbete.

14. Euronest välkomnar antagandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter. Euronest uppmanar EU-medlemsstaterna och länderna i det östliga partnerskapet att föra diskussioner vid sitt nästa högnivåmöte om hur politiken för det östliga partnerskapet bör anpassas med tanke på den europeiska pelaren för sociala rättigheter och att utveckla en gemensam ram för att analysera situationen i fråga om införandet av grundläggande sociala rättigheter, med användning av de 20 principerna i den europeiska pelaren för sociala rättigheter och resultattavlan för sociala indikatorer som referens och med ett långsiktigt mål om att länderna i det östliga partnerskapet ska efterleva de 20 principerna.

15. Euronest anser att den plattform för att motverka svartarbete som inrättats skulle kunna bidra till ökat samarbete och föra samman experter från både EU-länder och länder i det östliga partnerskapet. Euronest uppmanar EU att överväga att inrätta en mekanism som skulle göra det möjligt för länder utanför EU att delta i denna plattforms verksamhet och dra fördel av dem.

16. Euronest begär att programmen för att främja sysselsättning och anständigt arbete ska öppnas för länderna i det östliga partnerskapet.

17. Euronest betonar att yrkesinspektioner är viktiga för skyddet av arbetstagarnas rättigheter, för att säkerställa hälsa och säkerhet på arbetsplatsen och för att få bukt med osäkra arbetsmiljöer, förhindra brott mot anställningsskyddet och främja en rättvis och socialt ansvarsfull ekonomisk tillväxt, detta eftersom de bidrar till att garantera att löner och socialförsäkringsavgifter faktiskt betalas, så att både skatteintäkter och socialförsäkringssystemens intäkter ökar, och säkerställer att arbetstagare täcks av försäkring vid sjukdom och olycksfall i arbetet samt av pensionssystem. Euronest beklagar djupt att yrkesinspektionsmyndigheterna har försvagats eller till och med avskaffats till följd av åtstramningar och övergångsprocesser. Euronest uppmanar särskilt länderna i det östliga partnerskapet att vända denna utveckling och att förse de nationella yrkesinspektionsmyndigheterna med tillräcklig finansiering, personal och utbildning. Euronest uppmanar kommissionen att stödja gränsöverskridande utbildning och andra sorters samarbete mellan nationella yrkesinspektionsmyndigheter.

18. Euronest noterar den viktiga roll för att bekämpa odeklarerat arbete som arbetsmarknadens parter spelar i många EU-medlemsstater. Euronest betonar behovet av att intensifiera den sociala dialogen och samråden med arbetsmarknadens parter i länderna i det östliga partnerskapet, i syfte att involvera dem i arbetet för att förbättra arbetsvillkoren, arbetsnormerna och det sociala skyddet.

19. Euronest uppmanar de nationella myndigheterna i EU-medlemsstaterna att verka för inhemska allianser mot odeklarerat arbete på de områden som berörs mest av detta, till exempel byggnads- och anläggningsarbete, transporter, turism och jordbruk.

20. Euronest betonar den viktiga roll som fackföreningar spelar för att bekämpa odeklarerat arbete och skydda odeklarerade arbetstagare, eftersom fackföreningar ofta är de första aktörer som blir medvetna om utnyttjande och problematiska, bedrägliga eller olagliga situationer. Euronest noterar med oro de svårigheter som fackföreningar upplever i länderna i det östliga partnerskapet, vilka sträcker sig från begränsningar av förenings- och mötesfriheten till hinder för att föra en social dialog. Euronest uppmanar EU-medlemsstaterna och länderna i det östliga partnerskapet att skapa rätt förhållanden för att fackföreningarna ska kunna utföra sin verksamhet samt uppmanar kommissionen att fortsätta att stödja dessa.

21. Euronest uppmanar näringslivets aktörer i EU och i länderna i det östliga partnerskapet att ta sitt sociala ansvar på allvar och bekämpa odeklarerat arbete, inklusive i sina leveranskedjor. Euronest påminner dem om att odeklarerat arbete leder till illojal konkurrens på marknaden.

22. Euronest välkomnar inrättandet av arbetsgrupp nr 5, vars arbete inriktas på social policy och arbetspolicy samt den sociala dialogen, inom ramen för forumet för det civila samhället inom det östliga partnerskapet. Euronest föreslår att denna arbetsgrupp ska bidra till den pågående diskussionen om att bekämpa odeklarerat arbete med sina egna insikter om det civila samhällets roll.

23. Euronest uppmanar EU att tilldela en del av det stöd till länderna i det östliga partnerskapet som kommer att beviljas genom de finansiella instrumenten inom den fleråriga budgetramen efter 2020 till denna mångfasetterade fråga, inbegripet stöd till den institutionella utvecklingen av yrkesinspektionssystem och till att stärka den sociala dialogen och arbetsmarknadens parters kapacitet, inbegripet på sektorsnivå, samt den civila dialogen och civilsamhällets organisationers arbete i allmänhet.

Åtgärder på lång sikt

24. Euronest betonar att övergången från den informella till den formella ekonomin bör ingå i en bredare långsiktig strategi för att öka det strukturerade jobbskapandet, öka anställningars kvalitet och tillgången till sysselsättningsstöd, bekämpa segmentering av arbetskraften, motverka korruption, säkra inbetalningar av skatter och sociala avgifter, utveckla eller utöka ett omfattande socialförsäkringssystem och säkerställa ett socialt grundskydd för alla i enlighet med ILO:s rekommendation nr 202.

25. Euronest betonar att erfarenheten visar att man både genom att ge myndigheter befogenheter att kontrollera efterlevnaden av befintlig lagstiftning och att skapa incitament, exempelvis inkomstskattelättnader och bidragsprogram för att omvandla olagligt arbete till lagligt arbete, på ett framgångsrikt sätt bidrar till att omvandla odeklarerat arbete till deklarerat arbete. Euronest uppmanar EU-medlemsstaterna och länderna i det östliga partnerskapet att utveckla en långsiktig färdplan som innehåller riktmärken som kan verifieras.

26. Euronest uppmanar länderna i det östliga partnerskapet att utveckla sin nationella kapacitet att förebygga och bekämpa odeklarerat arbete med deltagande av många olika intressenter, bland annat arbetsmarknadens parter och icke-statliga organisationer.

27. Euronest betonar att odeklarerat arbete kan göras mindre attraktivt genom att utveckla transparenta skattesystem och offentliga socialförsäkringssystem som är tillgängliga och attraktiva. Euronest uppmanar EU-medlemsstaterna och länderna i det östliga partnerskapet att ta fram nationella strategier som syftar till att inrätta heltäckande socialförsäkringssystem i linje med ILO:s rekommendation nr 202 om socialt grundskydd och konvention nr 102 om social trygghet, i syfte att utöka skyddet till den del av befolkningen i den informella ekonomin som för närvarande inte omfattas och på ett lämpligt sätt ta itu med problemet med odeklarerat arbete.

28. Euronest uppmanar EU-medlemsstaterna och länderna i det östliga partnerskapet att sluta bilaterala avtal, särskilt de länder som upplevt en utveckling i fråga om utvandrings- och invandringsflöden som i slutändan leder till odeklarerat arbete.

29. Euronest uppmanar medlemsstaterna och länderna i det östliga partnerskapet att utveckla en gemensam ram för samordning av de sociala trygghetssystemen, i syfte att skydda mobila arbetares rätt till social trygghet.

30. Euronest uppdrar åt medordförandena att översända denna resolution till Europaparlamentets talman, rådet, kommissionen, vice ordföranden för kommissionen/unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik, Europeiska utrikestjänsten samt medlemsstaternas och det östliga partnerskapets länders regeringar och parlament.